

Vad är information?

Information, eller rättare sagt det som här ska kallas information, är något som är *frikopplat* från det det är information om.

Det är denna frikoppling som kännetecknar informationen och skiljer den från kunskapen, t.ex. från den personliga erfarenheten.

Några frågor:

- Vad innebär denna frikoppling, mer bestämt?
- Hur är den beskaffad?
- Hur uppkommer den?

Den grundläggande förutsättningen för att man ska kunna ha information om en företeelse F är att man har *kunskap* om F. All information bygger på kunskap. Det informationen frikopplas från är således kunskapen.

Anmärkning: En mer exakt formulering av detta förhållande är följande: förutsättningen för att *någon* individ ska kunna ha information om en företeelse F är att det finns *någon* (annan) individ som har kunskap om F. Om den individ som har information om F inte är identisk med den individ som har kunskap om F måste det finnas en *informationstradition* som förenar den individ som har informationen med den individ som har kunskapen. Det är behovet av att kunna överföra kunskap från en individ till en annan som är den huvudsakliga drivkraften bakom uppfinningen av information.

Anmärkning: Hur får/har man kunskap? Om vad som sägs ovan är riktigt innebär det att informationens gränser sammanfaller med kunskapens. För att bestämma informationens möjligheter måste man alltså först bestämma kunskapens.

Eftersom all information har sin grund i någon form av kunskap och eftersom all kunskap är individuell, d.v.s. något som finns hos enskilda varelser med förmågan att bilda begrepp, t.ex. hos en människa, innebär den frikoppling som ger upphov till informationen inte bara en frikoppling från kunskapen utan även från den individ som är bärare av den. Det vore alltså mer korrekt att säga att informationen om F frikopplas från den kunskap om F som innehas av individen I.

Det faktum att kunskapen är individuell, d.v.s. ytterst sett ett resultat av en enskild varelses begreppsliga samspel med sin omvärld, är av stor betydelse för förståelsen av kunskapens egenskaper och möjligheter och följaktligen även för förståelsen av informationen.

Den grundläggande förutsättningen för att informationen ska kunna frikopplas från kunskapen är att det informationen handlar om kan *betecknas*. Det är genom att beteckna F som informationen om F kan skiljas från kunskapen om F.

För att man ska kunna frikoppla informationen från kunskapen måste man använda *tecken* som uppfyller följande villkor: (1) de måste få sin mening helt och hållet från det de betecknar, d.v.s. de får inte ha någon mening i sig själva, och (2) de får inte förlora eller förändra sin mening när de separeras från det de betecknar.

Förklaring: Om ett tecken får någon del av sin mening från en annan källa eller har någon mening i sig självt går det inte att avgöra vad av det som tecknet kommunicerar som är information, d.v.s. som gäller något av det självt oberoende, och vad som inte är det, och då går det inte heller att förmedla någon kunskap med det. Följden blir densamma om tecknet i något avseende förlorar eller förändrar sin mening efter att det har separerats från det det betecknar.

För att ett tecken varken ska lägga till eller förlora någon mening måste det vara *konventionellt*, d.v.s. det måste få sin ställning som tecken fastställd genom någon form av beslut eller överenskommelse mellan dem som använder det, och dess användningssätt måste styras av någon form av på samma sätt tillkomna regler.

Ett tecken som bildas genom en överenskommelse är inte beroende av något eget innehåll för att det ska kunna fungera som ett sådant utan bara av att de som använder det känner till och respektera denna överenskommelse. Genom att *bestämma* att en företeelse F1 ska fungera som ett tecken T för en företeelse F2 kan man alltså skapa ett tecken som inte har någon mening i sig självt och som därför kan separeras helt från det det är ett tecken för. Att ett tecken kan separeras från det det betecknar är en förutsättning för att det ska kunna sändas mellan två av varandra begreppsbildningsmässigt oberoende individer, t.ex. mellan två människor. Att ett tecken kan separeras från det det betecknar är m.a.o. en förutsättning för att det ska kunna användas till att kommunicera med. Genom det regelverk som är förbundet med överenskommelsen och som ut-

gör dess egentliga innehåll kan den som mottar tecknet återskapa den mening som det hade när avsändaren använde det.

Anmärkning: Att det finns tecken som kan separeras från det de betecknar är m.a.o. en förutsättning för att *kunskap* ska kunna sändas mellan två av varandra begreppsmässigt oberoende individer.

Anmärkning: Icke konventionella eller s.k. naturliga tecken, som t.ex. brandrök och gäspningar, är tecken av ett helt annat slag än de konventionella. De är inte i sig själva meningslösa och i princip utbytbara tecken för andra företeelser utan tvärtom i sig själva meningsfulla företeelser som vi genom vår erfarenhet har lärt oss att kausalt förbinda med andra i sig själva meningsfulla företeelser, vilka de därigenom kommer att fungera som tecken *på*. Eftersom eld i regel framkallar rök av viss typ är rök av denna typ ett tecken på att det brinner någonstans och eftersom den som är trött ofta gäspar medan den som är pigg i regel inte gör det är gäspningar ett tecken på trötthet o.s.v. Eftersom de naturliga tecknen inte kan frikopplas från sin mening utan att förlora sin funktion som tecken på något utgör de inte informationsbärare utan kunskapsbärare.

För att de konventionella tecknen ska vara praktiskt användbara, d.v.s. kunna förmedla tillräckligt mycket information tillräckligt snabbt och med tillräckligt liten felmarginal, måste de ingå i ett *system* som uppfyller bl.a. följande villkor: (1) varje tecken som ingår i systemet måste ha en specifik funktion som bestäms av regler som är tillräckligt klara för att de som vill använda sig av systemet tillräckligt snabbt ska kunna uppfatta dem och lära sig använda dem, (2) det måste finnas i föregående mening tillräckligt klara regler för hur de tecken som ingår i systemet får kombineras med varandra och (3) de tecken som ingår i systemet måste vara så pass många och kunna kombineras på så pass många sätt att systemet i tillräckligt hög grad motsvarar användarnas behov.

Anmärkning: Dessa tre villkor kan bara specificeras för ett konkret teckensystem när det används av konkreta individer i en konkret kommunikationssituation. Därav det skenbart vaga kravet på tillräcklighet.

Exempel: För att ett teckensystem ska kunna förmedla den typ av erfarenheter som mänskliga individer gör måste dess uttrycksförmåga vara mycket stor. Det mänskliga språket, som är det mest avancerade teckensystem vi känner till, har utvecklats bl.a. för att fylla denna funktion.

Utvecklandet av ett konventionellt teckensystem förutsätter i praktiken ett omfattande och långvarigt samarbete mellan ett flertal individer med starka band till varandra, t.ex. en grupp människor som är förenade med varandra genom släktskapsband, d.v.s. det förutsätter ett omfattande och stabilt socialt sammanhang. De regler som styr ett konventionellt teckensystem är därför i praktiken alltid gemensamma för ett flertal/ett större antal individer.

Anmärkning: I teorin finns det inget som hindrar en enskild individ från att utveckla ett konventionellt teckensystem som bara han själv kan använda. Det finns förmodligen inte några genuina exempel på sådana system, eftersom det inte finns några praktiska skäl för att utveckla ett. Ett chiffersystem är ett skenbart exempel, eftersom alla teckensystem av detta slag i själva verket förutsätter ett gemensamt system som man kodar till och från.

En grundläggande praktisk förutsättning för att det ska kunna finnas information är alltså att det finns ett system av tecken eller m.a.o. ett *språk*.

Anmärkning: En grundläggande förutsättning för att det ska kunna finnas ett språk är alltså att det finns kunskap.

Vad är kunskap?

En teori om information är beroende av en teori om kunskap.

Kunskap är enkelt fattat en begreppslig relation mellan två icke begreppsliga företeelser: (1) en enskild levande varelse utrustad med förmågan att bilda begrepp och (2) den värld som denna varelse befinner sig i, vilken bl.a. inkluderar den begreppsbyggande varelsen själv.

En begreppsbyggande varelse, som t.ex. en människa, står hela tiden i en stor mängd begreppsliga relationer till andra icke begreppsliga företeelser. Många av dessa relationer utgör kunskap, men givetvis inte alla.

De begreppsliga relationer som utgör kunskap skiljer sig från dem som inte gör det genom att de *säger* att de utgör kunskap. Kunskapen är m.a.o. en del av meningsinnehållet hos vissa begreppsli-

ga relationer. Det är en del av vad denna relation säger att den är. Kunskap består alltså av begrepp som bl.a. uttrycker att det de begreppsliiggör är kunskap.

Exempel: När vi ser ett träd utanför fönstret säger denna upplevelse inte bara att det finns ett träd utanför fönstret utan också att det vi ser är verkligt, d.v.s. är oberoende av oss själva, och alltså att vi *vet* att det finns.

Anmärkning: En av de saker som en kunskapsteori måste kunna förklara är hur det vi har kunskap om kan vara oberoende av oss själva. Att det vi har kunskap om på något sätt är oberoende av oss själva och alltså av vår kunskap om det är själva kärnan i kunskapsbegreppet. Men detta oberoende kan p.g.a. av kunskapens begreppsliiga natur, d.v.s. p.g.a. att kunskapen består av begrepp som vi själva bildar genom vårt samspel med omvärlden, inte vara fullständigt. Kunskapens partiella oberoende och partiella beroende av kunskapsbärarna är ett av kunskapsteorins centrala problem.

Ett begrepp kan uttrycka att det utgör kunskap på flera olika sätt. Det kan göra det bl.a. genom att säga (1) att det består av sinneserfarenheter eller (2) att det bygger på tillförlitlig information. Dessa båda sätt representerar två olika typer av kunskap.

Allt som säger sig vara kunskap visar sig emellertid vid närmare granskning inte vara det. Det finns m.a.o. begrepp som säger att de utgör kunskap fast de inte gör det. Hur ska en kunskapsteori hantera denna lika viktiga som vardagliga erfarenhet? Hur skiljer man mellan de begrepp som säger att de utgör kunskap och verkligen också gör det och de som trots att de säger att de utgör kunskap inte gör det?

Anmärkning: Det finns inte och kan inte finnas något allmängiltigt svar på denna fråga. Om det fanns ett sådant svar skulle problemet inte kunna uppstå och om problemet inte kunde uppstå skulle vi inte ha något behov av kunskap. Om vi hade tillgång till ett kriterium med vars hjälp vi alltid kunde skilja mellan de begrepp som inte bara säger att de utgör kunskap utan faktiskt också gör det och de som trots att de säger att de utgör kunskap inte gör det skulle vi aldrig uppfatta några begrepp som kunskapsbärande som inte också var det. Om den obestämthet som är ett resultat av de svårigheter vi faktiskt har med att skilja mellan dessa båda typer av begrepp inte uppstod, d.v.s. om kunskap inte var något problem för oss, skulle vi inte utveckla något känslomässigt och följaktligen inte heller något medvetet behov av kun-

skap. Svaret på frågan hur man skiljer mellan dessa båda typer av begrepp är att det visar sig i det enskilda fallet.

Bakom alla begreppsbildningar finns kausala mekanismer. Begreppen uppstår och består till följd av en mängd olika orsaker – fysiska, kemiska, genetiska, sociala, idémässiga m.fl. Men resultatet av alla dessa olika mekanismers arbete är inte kausalt. Begreppen eller de begreppsliga relationerna är vad de förefaller vara: begreppsliga eller meningsmässiga. De är precis vad vi tycker att de är och betyder exakt vad vi tror att de betyder. Vi kan missta oss på ett begrepps relationer men inte på ett begrepp i sig. De kausala mekanismerna bakom begreppsbyggandet kan dock påverka begreppens mening på olika sätt.

Anmärkning: Bland alla de många olika begrepp som vi arbetar med finns en viktig grupp som begreppsliggör kausaliteten. Dessa begrepp utgör lika litet som de andra någon kausal process i sig själva. Om de gjorde det skulle deras mening förändras med de underliggande kausala processer som de begreppsliggör, vilket skulle medföra att de inte kunde säga oss något om regelbundenheterna hos de kausala skeendena eller om likheterna och skillnaderna mellan olika orsak-verkan relationer, d.v.s. det skulle medföra att de inte kunde säga oss något begripligt om kausaliteten. Till vårt begrepp om kausaliteten hör bl.a. att den värld vi lever i är en kausal värld. Spelet mellan orsaker och verkningar är inte något som äger rum på ett avgränsat plan eller något som har en början och ett slut, utan det pågår överallt hela tiden. Det finns inte några primära orsaker eller slutliga verkningar eller någon nivå där orsak-verkan spelet börjar eller upphör. Ur världens egen synvinkel (om den hade haft någon) är världen ett allomfattande kausalt kontinuum. Genom den biologiska evolutionen har människan utrustats med en hjärna (ett nervsystem) som försöker hantera denna dynamik och komplexitet genom att bilda begrepp, d.v.s. genom att urskilja likheter och bilda mönster. En likhet eller ett mönster är med logisk nödvändighet något stabilt eller fixerat. Den kausala världen är egentligen främmande för oss i vår egenskap av begreppsbyggande eller medvetna varelser eftersom den saknar mening. Det är därför den utpräglad kausalt orienterade naturvetenskapens teorier så lätt kan framkalla en känsla av meningslöshet hos oss, trots att de präglas av så hög begreppslig klarhet och konsistens.

Vi uppfattar spontant och oreflekterat vissa (typer av) begrepp som kunskapsbärare medan vi lika spontant och oreflekterat uppfattar andra begrepp på motsatt sätt. Anledningen till vi uppfattar vissa begrepp på det ena sättet och andra på det andra har bl.a. att göra med vilka kausala meka-

nismer som är i verksamhet bakom dem. En viktig orsak till att vi uppfattar vissa begrepp som kunskapsbärare är att de kausala mekanismerna bakom bildandet av dem har blivit en del av deras mening. Detta gäller bl.a. de begrepp vi har av de företeelser som befinner sig inom det (starkt begränsade) område av världen som vi interagerar med direkt genom vår kropp, t.ex. genom att se, känna, höra, smaka och lukta.

Exempel: När vi ser ett träd utanför fönstret är vissa fysiska kausala mekanismer i verksamhet mellan vår kropp och trädet. Det är genom att dessa mekanismer blir en del av vårt begrepp om trädet som vi kommer att betrakta trädet som en del av en av oss själva och vårt begreppsbyggande oberoende realitet och vår upplevelse av det följaktligen som kunskap om något. När vi i sömnen drömmer om ett träd är andra kausala mekanismer i verksamhet. Även i detta fall blir de kausala mekanismerna en del av det trädbegrepp vi bildar. Men eftersom orsak-verkan relationen i det här fallet inte utspelar sig mellan oss som begreppsbyggande varelser och något annat som är oberoende av vår aktuella begreppsbyggande verksamhet får det inte samma effekter som i det första fallet. Att vi inte blir (fullt) medvetna om denna meningsskillnad mellan drömmens träd och verklighetens förrän vi vaknar och kan jämföra dem är ett uttryck för drömmens slutna logik. När vi vaknar och minns att vi har drömt om ett träd är återigen andra kausala mekanismer i rörelse. I detta fall utspelar sig orsak-verkan relationen bl.a. mellan olika nivåer hos vår begreppsbyggande hjärna. Detta gör det möjligt för oss att uppfatta trädet i vår dröm som just ett träd i en dröm och alltså att skaffa oss kunskap om att vi har drömt om ett träd.

Till de saker som en kunskapsteori måste kunna förklara hör inte bara vad kunskap är och hur vi får den utan också hur vi kan tro att vi har kunskap när vi inte har det. Den skenbara kunskapen är i själva verket kunskapsteorins centrala problem. Om skenbar kunskap inte vore möjlig skulle vi inte ha någon anledning att reflektera över kunskapen.

Skenbar kunskap kan uppkomma på flera olika sätt. De båda vanligaste och viktigaste orsakerna är följande: (1) Felfunktioner hos de kausala mekanismerna. Om vår kropp av någon anledning – sjukdom, överansträngning, droger etc. – inte fungerar som den ska kan den komma bilda begrepp som vi uppfattar som kunskapsbärande fast de inte är det. När vår kropp åter fungerar normalt upptäcker vi som regel våra misstag och kan korrigera dem, men ibland blir felfunktionerna bestående, som t.ex. vid vissa typer av hjärnskador och neurologiska sjukdomar, och vi återfår aldrig vår ursprungliga förmåga att bilda och bedöma begrepp. Misstag till följd av fel-

funktioner hos de kausala mekanismerna kan få omfattande och ohjälpliga konsekvenser, som t.ex. när någon till följd av drogpåverkan missbedömer en situation i trafiken och förorsakar en trafikolycka. (2) Kunskapen har förmedlats till oss i form av information, d.v.s. vi har tagit emot det vi tror är kunskap från en eller flera andra individer.

Informationen utgör förmodligen den vanligaste och därigenom farligaste källan till skenbar kunskap. Men detta beror inte på att vi tar emot mer kunskap genom information än genom kroppens direkta samspel med omgivningen, för det gör vi nämligen inte. Genom vår kropp mottar vi i varje ögonblick ett brett och komplext flöde av kunskaper om vår omgivning och om oss själva. Den kunskap vi mottar i form av information kan av rent logiska skäl aldrig utgöra mer än hälften av den totala mängden inkommande kunskap och den utgör normalt långt mindre än så. (Eftersom vi hela tiden interagerar kognitivt med vår omvärld direkt genom vår kropp kan informationsflödet högst få samma omfattning som detta flöde, d.v.s. hälften av det totala flödet.) Nej, det beror istället på att det är mycket svårare att bedöma informationens kunskapshalt och att korrigera de eventuella missuppfattningar som den ger upphov till. I den informationsburna kunskapens fall har vi nämligen normalt inte direkt tillgång till den källa som kunskapen kommer ifrån. I många fall, t.ex. beträffande de flesta historiska kunskaper, är denna källa inte längre tillgänglig varken för oss eller för någon annan. De kausala mekanismer som får oss att uppfatta det som når oss i form av information som kunskap är mycket komplicerade, ömtåliga och lätta att påverka. Detta framgår bl.a. av den framträdande roll som psykologiska och sociala faktorer, t.ex. informatörernas pålitlighet och trovärdighet och samhällets inställning till kunskapssökande och kunskapsförmedling, spelar i detta sammanhang. Den fundamentala roll som *förtroendet* spelar i sociala sammanhang gör att vi lätt kan bli lurade av en informatör som vi litar på. Extra sårbara är vi om vår informatör i sin tur själv har blivit lurad, eftersom vi i ett dylikt fall inte kan använda oss av våra psykologiska kunskaper om hur människor uppträder och uttrycker sig i olika situationer för att bedöma rimligheten hos det informatören säger utan måste begränsa oss till en bedömning av själva begreppsinnhållet. För att kunna göra en god bedömning av begreppsinnhållet hos den information man tar emot krävs ett stort antal avancerade och inbördes högst olikartade förmågor, som t.ex. att kunna utföra komplexa logiska resonemang, att kunna göra välgrundade sannolikhetsbedömningar, att kunna tänka självständigt och självkritiskt och, inte minst, att kunna förvärva och integrera som en aktiv del av sin människo- och omvärldsuppfattning en förhållandevis stor mängd praktiskt, socialt och kulturellt relevanta kunskaper. En viktig delmängd av dessa aktiva kunskaper är det vi kallar *bildning*. Bildningen spelar en central roll för människans möjligheter att tänka och handla självständigt.

Frågor: Förtroendet mellan begreppsbyggande individer, som t.ex. människor, är ett viktigt undersökningsobjekt för en kunskapsteori. En kunskapsteori måste ställa frågor som:

- Vilken roll har förtroendet (mer bestämt) för kunskapsförmedlingen?
- Hur får förtroendet denna roll och hur behåller det den?
- Vilka olika former kan detta förtroende ta sig?
- Vilka faktorer stärker respektive försvagar det?

Språk och begrepp

Den värld en kunskapande och medveten varelse, som t.ex. människan, lever i är en värld av *begrepp*. Att vara medveten är att vara medveten om begrepp. Att ha eller tro sig ha kunskap om något är att ha ett begrepp för det.

Eftersom begreppen utgör en förutsättning för medvetandet eller, annorlunda uttryckt, eftersom medvetandet består av begrepp, utgör begreppen även en förutsättning för kommunikation och språk. Det vi kommunicerar om är begrepp eller, om man så vill, begreppsliggjorda företeelser. Det vi inte har (gemensamma) begrepp för kan vi följaktligen inte heller kommunicera om.

Anmärkning: Förutsätter all kommunikation medvetande eller finns det/kan det finnas omedveten kommunikation? Det är med stor säkerhet så att den *språkliga* kommunikation som människan använder sig av förutsätter medvetande. Om inte all kommunikation förutsätter medvetande så behöver inte all kunskapsförmedling göra det. Men oavsett hur det förhåller sig här så förutsätter all kunskapsförmedling begrepp eftersom all kunskap gör det.

Exempel: En annan djurart som troligen kan kommunicera kunskaper sinsemellan är bina. Om de kan detta måste de följaktligen ha förmågan att bilda begrepp. Till skillnad från människorna använder bina ett teckensystem som är genetiskt betingat, d.v.s. som inte bygger på inlärning och som därför inte förutsätter överenskommelser och traditioner. Detta innebär intressant nog att de inte behöver vara medvetna om de begrepp de kommunicerar och därför troligen inte heller är det. Ur ett biologiskt perspektiv representerar medvetandet, precis som alla andra egenskaper, en *kostnad*. Om en egenskap inte behövs, d.v.s. om vinsterna med den inte uppväger kostnaderna för den, så utvecklas den inte. Vi människor betraktar gärna vår

(högt utvecklade) förmåga att vara medvetna som något som gör oss överlägsna andra arter. Ur biologisk synvinkel handlar allt om att överleva. Hittills har medvetandet inneburit långt större vinster än kostnader för människan som art. Det har bl.a. möjliggjort (avancerad) idémässig kreativitet, d.v.s. det aktiva producerandet av nya idéer, (mycket omfattande) kollektiv kunskapsackumulation och ett (i det närmaste gränslöst) vidgat utrymme för samarbete mellan enskilda individer.

Ett begreppsliggörande av världen utgör alltså en förutsättning för kommunikation och språk. Språkets uppkomst har fått mycket stora konsekvenser för människan. Det spelar en central roll för det mänskliga samhällets och den mänskliga kulturens utveckling. Men har det fått några konsekvenser för begreppen och begreppsbildandet? Detta svåra problem kan kanske ringas in med hjälp av följande frågor:

- Hur påverkas begreppen av att betecknas?
- Hur påverkas begreppen av att betecknas med konventionella tecken av det slag som det mänskliga språket består av?
- Hur påverkas vårt fundamentalt sett icke språkliga begreppsbyggande av språkets uppkomst?
- Hur påverkas vårt begreppsbyggande av att vi börjar lära oss ett språk redan innan vår hjärna är färdigutvecklad?

Det följande är ett försök att besvara dessa och andra närliggande frågor. Tonvikten ligger på de båda första frågorna. De andra frågorna är av en typ som inte går att undersöka med enbart tankemässiga (filosofiska) metoder.

(1) Lösgörande från andra begrepp

Samtidigt som det finns eller kan finnas ett obegränsat antal begrepp rymmer varje språk ett begränsat antal tecken eller ord. Av detta följer att ett språk S inte kan ha ett särskilt tecken för vart och ett av de begrepp som användarna av S kan ha. I realiteten kommer S endast att ha speciella tecken för en (mycket) liten del av de begrepp som dess användare har. Detta medför att betecknandet kommer att framhäva vissa begrepp framför andra. Genom att de betecknade begreppen intar en särställning i vårt kommunicerande med andra individer kommer de även att inta en särställning i vårt eget medvetande. Uppkomsten av ett språk resulterar alltså i uppkomsten av en särskild kategori särskilt framträdande begrepp: de betecknade begreppen.

Anmärkning: Om ett språk inte hade ett begränsat antal tecken (och ett likaledes begränsat

antal regler för hur dessa tecken ska användas) skulle det vara omöjligt att lära sig att behärska det till fullo, vilket skulle göra det svårt eller omöjligt att använda det som kommunikationsmedel i många situationer. Kanske skulle det inte ens vara möjligt att uppfatta det som ett språk? Språkets funktion är inte att vara en ersättning för begreppen utan att hjälpa oss att använda dem. Språkets utveckling styrs av hur väl det fyller denna funktion. Som en följd av den viktiga roll som språket spelar för oss kommer nya lösningar som förbättrar dess sätt att fungera att spridas snabbt bland språkets användare och tränga undan tidigare sämre lösningar.

Frågor: Tillhör de begrepp som ett språk har tecken för några särskilda typer eller finns det några begreppsformer som ett språk oftare har tecken för än andra? Om så, vilka och varför?

Anmärkning: En av de viktigaste och mest framträdande egenskaperna hos det mänskliga språket är dess kombinatoriska förmåga. Genom att man med hjälp av olika regler kan kombinera de enskilda orden till satser kan man konstruera beteckningar även för de begrepp som det inte finns några särskilda tecken för. Det mänskliga språkets kombinatoriska förmåga är så avancerad att det inte går att fastställa gränserna för den. Det ligger därför nära till hands att fråga sig om vi genom att lära oss att kombinera de enskilda tecknen på rätt sätt inte kan beteckna alla de begrepp som vi kan tänka oss? Det kan inte uteslutas att detta är möjligt. Finns det något sätt att visa om det är möjligt eller inte? Men oavsett om det är teoretiskt möjligt eller inte så kommer det i många fall att visa sig vara praktiskt omöjligt av bl.a. något eller några av följande skäl: (1) vi har inte tid att försöka, (2) skillnaderna mellan de kommunicerandes begreppsuppsättningar är för stora för att det ska gå och (3) vi har ingen praktisk anledning (ingenting att vinna på) att försöka. Men även om vi begränsar oss till de fall där det är praktiskt möjligt kommer de begrepp som har egna tecken ändå att inta en särställning framför de som inte har det.

(2) Lösgörandet från begreppsströmmen

Vårt sätt att tala om begreppen ger lätt upphov till uppfattningen att de är något slags från varandra avgränsade och oföränderliga tankeelement. Denna uppfattning förstärks av att begreppen representeras av tecken som är tydligt avgränsade från varandra och som äger en förhållandevis hög grad av konstans eller regelbundenhet. I själva verket utgör begreppen (ömsesidigt beroende och oupplösligt samspelande delar av) en ständigt pågående och föränderlig process. Begreppen befinner sig hela tiden i rörelse eller, mer exakt, så länge vi befinner oss i (intellektuell) rörelse så gör även begreppen det. De uppstår, förändras och löses upp, för att vid behov åter uppstå o.s.v.

Det vi är medvetna om utgör den för oss synliga delen av denna komplexa och dynamiska process. Våra svårigheter att uppfatta medvetandets begränsningar gör att vi lätt underskattar dynamiken hos den process som medvetandet förmodligen bara utgör en liten del av. Medvetandet är liksom språket ett verktyg vars funktion bestäms av den större helhet som det ingår i. Eftersom allting i vår värld utgör eller registreras av oss i form av begrepp eller mönster gäller detta givetvis även de språkliga tecknen (de språkliga ljuden och de grafiska figurerna). De språkliga tecknen är lika mycket begrepp som de begrepp de betecknar. Men begrepp eller mönster kan vara av mycket varierande komplexitet och dynamik och ju enklare och mindre ett begrepp är desto lättare är det att kontrollera och hantera det (t.ex. bibehålla det oförändrat i minnet). Bland de enklaste och minsta mönster som finns är de tecken som det mänskliga språket består av. Detta är givetvis inte någon tillfällighet utan en följd av att vi har valt ut eller utformat dessa tecken för att de ska vara så enkla och följaktligen så lätta att kontrollera och hantera som möjligt. Språkets utveckling präglas bl.a. av våra kontinuerliga försök att förenkla dem ytterligare. Genom att använda mönster av ett enkelt och odynamiskt slag för att representera mönster av ett betydligt mer komplext och dynamiskt slag blir det nämligen på sätt och vis möjligt att fixera de mer komplexa och dynamiska mönstren och separera dem från den begreppsström som de är en del av. Att fixera det mönster som t.ex. ordet "träd" utgör är givetvis mycket lättare än att fixera de sammansatta och föränderliga företeelser som vi betecknar med detta ord. Genom betecknandet ersätter vi alltså ett (relativt) komplext och dynamiskt begrepp med ett (relativt) enkelt och odynamiskt tecken.

Anmärkning: Man talar i filosofiska och andra sammanhang om språk och metaspråk. Med ovanstående synsätt måste man betrakta vardagsspråket som ett metaspråk. Det består ju av begrepp för andra begrepp, d.v.s. metabegrepp.

Anmärkning: När vi ser något i vår omgivning *som något*, t.ex. som ett träd, beror det på att stabiliteten hos världen (inklusive våra neurala strukturer och processer) är tillräckligt hög för att ett visst mönster, d.v.s. ett visst begrepp, ska hinna upprepas på (ungefär) samma sätt tillräckligt många gånger för att vi ska kunna uppfatta det. Beträffande trädet är stabiliteten hos världen tillräckligt hög för att vi inte bara ska kunna uppfatta det som något utan även som något beständigt. För att bättre förstå hur begreppen är beskaffade kan man tänka på tonerna. En orsak till varför musiken berör oss på ett så direkt och djupgående sätt är kanske att de begrepp som musiken består av uppträder i en form som ligger nära den de har i sig själva.

(3) Teckensystemets autonomi

Varje regelsystem äger ett visst mått av självständighet. Denna självständighet, vars omfattning och innehåll bestäms av de regler som systemet består av, är *formell*, d.v.s. betingad av att de som använder systemet följer dess regler och ser till att andra som vill använda det också gör det. Regelsystemet uppnår och upprätthåller sin självständighet i kraft av sin *produktivitet*, d.v.s. genom att det finns en grupp varelser som genom att utveckla och följa vissa regler kan skapa något som är värdefullt för dem och som de inte hade kunna skaffa sig (lika bra) på något annat sätt. Om det som kan skapas genom ett tänkt regelsystem saknar betydelse kan detta regelsystem aldrig förverkligas och om det som skapas av ett existerande regelsystem förlorar sin betydelse kommer detta regelsystem att lösas upp och försvinna. Att regelföljandet i många fall tycks ha ett värde i sig självt motsäger inte denna iakttagelse utan snarare fördjupar den. Kravet på produktivitet gäller alla typer av regelsystem. Det gäller i lika hög grad för ett sällskapsspel som Monopol, ett versmått som sonetten och en sport som fotboll som för språket och moralen. Språket är förmodligen det efter moralen mest produktiva av de regelsystem som människan använder sig av. Språkets höga produktionspotential är den huvudsakliga förklaringen till att det har kunnat utvecklas så snabbt och på så kort tid fått en så framträdande ställning i människors liv. Till de många saker man kan åstadkomma med språkets hjälp hör bl.a. utökat socialt samarbete och förstärkt social kontroll. Det är mot denna bakgrund lätt att förstå att evolutionen har selekterat till förmån för sådana anatomiska och neurala egenskaper som möjliggör och underlättar språkanvändningen. Ju mer språket åstadkommer eller, rättare sagt, ju mer vi åstadkommer med språkets hjälp och ju viktigare språket blir för oss desto starkare blir dess autonomi. Detta leder i sin tur till att de betecknade begreppens frikoppling från de obetecknade begreppen och den underliggande begreppsströmmen blir allt starkare. De möjligheter som begreppens frikoppling ger upphov till leder således till att denna frikoppling förstärks ytterligare.

Förklaring: Att ett teckensystems självständighet är formell, d.v.s. inte materiell, är en följd av att regelsystem saknar självständig existens. Ett regelsystem kan inte upprätthålla sin självständighet av egen kraft. Alla regler och regelsystem är beroende av att det finns någon som följer dem. Om ingen följer dem finns de helt enkelt inte. (En av religionens och metafysikens viktigaste funktioner har varit att få de för det mänskliga samhällets existens nödvändiga reglerna att framstå som självständiga i förhållande till detta samhälle och fr.a. i förhållande till dess invånare.) Eftersom regler är något som formas och följs av kognitiva och medvetna varelser är de mer bestämt beroende av att det finns varelser av detta slag. (Det man inte kan bryta mot, ignorera eller modifiera är inte någon regel. Ett beteendemönster som är helt och hållet genetisk betingat är därför inte regelstyrt. Det är därför som binas teckensystem inte är något språk

och det är därför som de kan kommunicera med varandra utan att vara medvetna om det.)

Anmärkning: Samtidigt som ett regelsystem måste äga ett visst mått av autonomi för att kunna fungera som ett sådant kan det inte äga fullständig autonomi eller, annorlunda uttryckt, vara helt oberoende av dem som använder det. Detta är självklart. Intressant nog är det som sätter en gräns för ett regelsystems autonomi detsamma som realiserar den: kravet på produktivitet. Att kräva att ett system ska producera något som är värdefullt för dem som följer dess regler är nämligen detsamma som att kräva att det ska ha en betydelse som går utöver och är oberoende av det självt. (Detta är ett förhållande som bör undersökas ytterligare.)

Anmärkning: Hur stort mått av självständighet som ett visst regelsystem har beror på dess produktivitet, d.v.s. på hur viktigt det som det producerar är och hur effektivt det är på att producera det. Medan det är lätt att ändra reglerna för ett kortspel eller en kurragömmalek är det svårt att ändra på språkets regler eller på moralens. Fast detta är en sanning med många modifikationer. I ett mycket omfattande och komplext regelsystem som språket kan det vara ganska lätt att justera vissa mindre betydelsefulla regler, som t.ex. reglerna för hur ett visst ord ska stavas, medan det i ett system med få men centrala regler, som t.ex. schack, kan vara omöjligt att ändra på någonting utan att ge upphov till ett helt nytt system. I vissa fall kan ändrade regler tvärtom vara ett tecken på hur viktigt ett regelsystem är. De nya reglerna i fotboll om offside och om bakåtpassningar till målvakten är ett exempel på detta. Det bör även observeras att ett systems tolerans mot enstaka regelbrott kan vara ett tecken på dess produktivitet och betydelse. Detta är särskilt tydligt i moralens fall. Det finns så många och så olikartade regelsystem att vi måste vara försiktiga när vi teoretiserar om dem.

Anmärkning: Språkets autonomi, som alltså är villkorad av dess produktivitet, har gett upphov till en hel del egendomliga föreställningar. Den mycket gamla och vida spridda tron att vissa ord och ordkombinationer har en magisk kraft och att man genom att uttala dem på rätt sätt under de rätta förhållandena kan påverka skeendena i naturen är ett exempel på detta. Ett par andra mer filosofiska exempel är föreställningen att begreppen är språkliga och den med denna föreställning ofta förknippade idén att vårt sätt att uppfatta världen på, t.ex. hur vi kategoriserar olika företeelser, styrs av vårt språk. Dessa båda missuppfattningar har präglat stora delar av 1900-talets filosofi.

Summering

Genom att beteckna vissa begrepp, genom att skapa tecken för vissa begrepp, blir det möjligt att lösgöra dessa begrepp från de övriga begreppen och från den underliggande begreppsström som alla begrepp existerar i och genom eller, försiktigare uttryckt, blir det möjligt att försvaga deras kopplingar till andra begrepp och göra deras beroende av den underliggande begreppsströmmen mindre direkt. Genom att lösgöra begreppen från deras s.a.s. naturliga begreppssammanhang blir det möjligt att använda dem på nya sätt. I och med att ett tecken inte på samma sätt som ett begrepp är knutet till något som är oavhängigt av teckenanvändaren, t.ex. till en bestämd tid och plats, kan det användas och kombineras på ett mycket friare sätt än begreppet. Ju fler tecknen blir och ju större stabilitet och kombinatorisk förmåga som det teckensystem som de ingår i får (upp till en viss nivå som bestäms av teckenanvändarnas intellektuella kapacitet) desto större blir deras frihet i förhållande till de underliggande begreppen. Teckensystemets frihet i förhållande till de underliggande begreppen är på samma gång teckenanvändarnas frihet i förhållande till dem. Eftersom ökad intellektuell eller tankemässig frihet leder till att medvetandet vidgas och fördjupas innebär språkets uppkomst och utveckling således att även medvetandet utvecklas. Den stora betydelse som språket har för våra möjligheter att tänka och därmed för våra möjligheter att handla har lett till att det har fått en mycket stark ställning i vår uppfattning av oss själva.

Exempel: Till de många företeelser som vi kan skapa med tecknens hjälp och som vi inte kan skapa dem förutan hör bl.a. versepos, krönikor, lagböcker, tekniska manualer, affärskontrakt, vetenskapliga teorier, dataprogram och databaser. Det är alltså lätt att se att språket utgör en central drivkraft i den mänskliga kulturen.

De konsekvenser som beskrivs ovan i punkterna (1)-(3) leder till att de betecknade begreppen etableras som ett särskilt *konceptualiseringsystem* ovanpå det grundläggande icke begreppsliga konceptualiseringssystemet. Genom de betecknade begreppens uppkomst får vi alltså två olika konceptualiseringssystem: ett språkligt och ett icke språkligt. Dessa båda system har olika egenskaper, förutsättningar och konsekvenser. T.ex. är det språkliga systemet i realiteten alltid ett gemensamt system, d.v.s. ett system som delas av ett flertal individer, medan det icke språkliga alltid är ett individuellt system, d.v.s. ett system som existerar i och genom en enskild individs interaktion med sin omgivning. Det individuella icke språkliga konceptualiseringssystemet utgör som sagt en förutsättning för det språkliga. Det gemensamma språkliga konceptualiseringssystemet utgör som vi har sett en förutsättning för informationen.

Tradition och förtroende

Vi kan bara skaffa oss en förhållandevis liten mängd kunskaper på egen hand. Vissa typer av kunskaper kan vi över huvud taget inte skaffa oss på egen hand. Detta gäller bl.a. kunskaperna om vad som har hänt innan vi föddes. Vad beträffar historiska kunskaper är vi således alla helt beroende av andra människor. Beträffande en del andra kunskapstyper kan vissa av oss men inte alla skaffa sig dem på egen hand. Detta gäller bl.a. merparten av det vetande som finns inom modern naturvetenskap och teknik, eftersom det för det första bygger på en avancerad matematik som bara ett litet antal individer behärskar och för det andra kräver omfattande datainsamlingar och kostnadskrävande experiment som bara stora institutioner som universitet och företag har kapacitet att genomföra. Åter andra typer av kunskaper bygger på en omfattande kunskapsackumulation som är ett resultat av ett lärande som har pågått i generationer. Detta gäller bl.a. för kunskaperna inom många traditionella näringar, som t.ex. jordbruk, järnsmide och krukmakeri, men det gäller även inom konstnärliga områden som musik och måleri.

För att vi ska kunna vidga vår kunskapssfär utöver den som vi kan upprätta på egen hand måste vi därför *samarbeta* med andra människor. Detta kunskapssamarbete, som kan ta sig en mängd olika former, bl.a. beroende på vilken typ av kunskap det rör sig om, består på sitt mest elementära plan i ett *överförande* eller *traderande* av kunskaper från en individ till en annan. *Kunskapstraderandet* utgör den elementära formen av kunskapssamarbete, eftersom den utgör en förutsättning för alla andra former av kunskapssamarbete.

Huvudproblemet i detta avsnitt är följande: Vilka är förutsättningarna för att ett överförande av kunskaper mellan enskilda individer ska fungera?

Vi kan börja med att urskilja två grundläggande förutsättningar: (1) det måste finnas ett *medium* som både kan vara bärare av de kunskaper som ska överföras och kan behäskas av samtliga de individer som är aktivt inblandade i överföringen och (2) de kunskaper som överförs måste kunna bibehållas *intakta* under själva överföringsprocessen. Förutsättning (1) har diskuterats ovan i avsnittet "Vad är information?". Det intressanta med den skenbart självklara förutsättningen (2) är svårigheterna att uppfylla den eller, annorlunda uttryckt, att veta om den har uppfyllts eller ej. För att man ska kunna veta detta krävs nämligen (många av) de kunskaper som vi inte kan skaffa oss på egen hand utan får först genom olika kunskapsöverföringsprocesser.

Förklaring: Det finns en stor mängd faktorer som kan störa kunskapsöverföringen. Dessa kan delas upp i faktorer som är knutna till (1) avsändaren, (2) mottagaren och (3) det överföringsmedium som används. För att bara ge några få exempel: avsändarens redogörelse för kunskaperna kan vara alltför kortfattad eller ytlig, mottagaren kan sakna de kunskaper som krävs för att förstå vad avsändaren säger och om det överföringsmedium som används är talspråket kan det störas av andra ljud. I vissa fall kan vi själva pröva om de överförda kunskaperna har bevarats intakta, i andra fall inte. Våra begränsningar här är givetvis lika stora som våra begränsningar att skaffa oss kunskaper på egen hand. Men oavsett om vi själva kan pröva kunskapernas halt eller inte har vi i de flesta fall inte tid eller möjlighet att göra det. Vi har sällan tid eller råd att åka till ett främmande land för att själva kontrollera hur det förhåller sig där, vi har så gott som aldrig de kunskaper och ekonomiska resurser som krävs för att själva upprepa de beräkningar och experiment som ligger till grund för en vetenskaplig teori o.s.v.

Förutsättning (2) måste därför i realiteten ersättas med en annan och mjukare förutsättning, som vi kan kalla (2m): vi måste ha goda skäl att *tro* att de kunskaper vi mottar har bibehållits intakta under överföringsprocessen. För att vi ska kunna göra detta måste vi ha *förtroende* för de individer eller källor som förmedlar kunskapen till oss och för de traditioner som de ingår i och utgör en del av. För att kunskapstraderandet ska fungera krävs alltså förtroende.

Detta ger upphov till ett antal frågor:

- Hur är detta förtroende beskaffat eller var består det?
- Hur stor betydelse har det?
- Hur stort måste det vara för att kunna fylla sin funktion?
- Hur uppstår det, hur byggs det upp och hur bibehålls det?
- Vilka olika former kan det ta sig?

Anmärkning: Om samarbetet är en förutsättning för kunskapens utveckling och om förtroendet är en förutsättning för att detta samarbete ska fungera är detta frågor av central kunskaps-teoretisk betydelse.

Förtroendets betydelse är inte lika stor för alla typer av kunskapsöverföring eller av samma slag för alla led i överföringskedjan. Förtroendets betydelse påverkas fr.a. av våra möjligheter att själva kontrollera det överförda kunskapshalt. Ju svårare det är för oss att göra detta desto större roll

kommer förtroendet att spela.

Våra möjligheter att själva kontrollera det överförda kunskapshalt är givetvis i hög grad beroende av våra egna kunskaper och vår egen intelligens. Ju mer vi vet och ju lättare vi har att urskilja det mottagnas logiska struktur och sätta den i relation till den logiska strukturen hos vår egen världsbild desto större är våra möjligheter att bedöma kunskapshalten hos det mottagna. Men våra bedömningsmöjligheter varierar inte bara beroende på vår egen kognitiva kapacitet utan även beroende på vad det är för typ av (presumtiv) kunskap som överförs. Våra bedömningsmöjligheter är större för praktiska kunskaper än för andra typer av kunskaper och de blir större ju starkare kopplingen är mellan kunskapernas praktiska innehåll och vårt faktiska handlingsbehov. Detta beror på två saker: (1) vi kan ofta pröva de praktiska kunskapernas halt själva; genom att försöka tillämpa de råd vi får, följa receptet, använda monteringsanvisningen etc. kan vi pröva om instruktionerna fungerar i verkligheten eller inte (alternativt – om vi är tillräckligt självkritiska – om vi verkligen har förstått dem eller ej), och (2) praktiska kunskaper behöver inte överföras genom ett meningsneutralt medium, d.v.s. genom information, utan kan även överföras genom exempel, t.ex. genom att vi ser på när någon gör något. När dessa båda faktorer sammanfaller, som t.ex. när en slöjdlärare börjar med att visa sina elever hur de ska göra för att tillverka ett visst föremål för att därefter låta eleverna själva praktisera sina nya kunskaper, kommer våra möjligheter att själva kontrollera det överförda kunskapshalt att vara som störst.

Förklaring: Även praktiska kunskaper kan givetvis överföras i form av information. Så rymmer t.ex. de flesta manualer till tv-apparater, mobiltelefoner, datorer o.s.v. åtskilliga praktiska kunskaper i denna form. Vilket kanske är en förklaring till varför de i så hög grad förblir olästa.

Anmärkning: Att vi vid många överföringar av praktisk kunskap har goda möjligheter att själva kontrollera kunskapshalten hos det överförda medför inte att förtroendet förlorar sin betydelse. Att eleverna har förtroende för sin slöjdlärare, att de tror att han behärskar sitt ämne, är en viktig förutsättning för att de ska lyssna uppmärksamt på honom och vilja följa hans råd. Detta beror bl.a. på att felaktiga eller ofullständiga praktiska råd i många fall kan få betydligt allvarigare konsekvenser än felaktig eller ofullständig information om andra typer av kunskap.

Förtroendet kommer att spela en allt större roll i ju högre grad den kunskap som överförs är av icke praktisk natur och i ju större utsträckning den överförs genom ett medium som saknar mening i sig självt. För att icke praktisk kunskap ska kunna bibehålla sin status som kunskap när den

överförs genom ett i sig självt meningsneutralt och följaktligen även kunskapsneutralt medium som t.ex. språket, d.v.s. genom information, måste mottagaren alltid ha ett visst mått av förtroende för avsändaren (men även för det medium som används och för sin egen förmåga att hantera det) för att överföringen ska kunna fungera, d.v.s. han måste tro (måste anse sig ha goda skäl att tro) att det han mottar är kunskap. Om detta förtroende saknas (eller underskrider en viss – svårbestämbar – gräns) kommer det medium (de tecken) som används att sakna kunskapsinnehåll och någon kunskapsöverföring kommer därför inte att ske.

Förtroendet vilar i människans fall ytterst på hennes biologiska natur och på villkoren för hennes överlevnad i en värld präglad av faror och resursknapphet. Det bygger på att hon kan uppfatta andra människor som människor, d.v.s. som varelser av samma typ som hon själv, och på att hon (inser att hon) är tvungen att samarbeta med dem (på ett för alla inblandade parter långsiktigt lönsamt sätt) för att hon ska kunna överleva. (De kunskapsteoretiska konsekvenserna av denna koppling mellan förtroende och människans överlevnadsvillkor är något som bör undersökas närmare.)

Vilka former som förtroendet (eller bristen på detsamma) kan ta sig varierar dels beroende på vad det är för typ av kunskap som överförs och dels beroende på var i överföringskedjan vi befinner oss. Överföringskedjan kan delas upp i tre led: (1) avsändare, (2) överföringsmedium och (3) mottagare. Det led som brukar uppmärksammas mest är avsändaren. Det finns goda skäl för detta, eftersom många av de största och allvarligaste störningsmomenten uppträder i detta led. För att bara ge några få exempel: avsändaren kan vara subjektiv, han kan ljuga, han kan vidarebefordra något utan att själv ha kontrollerat om det stämmer eller han kan helt enkelt råka säga fel. Men även de andra leden kan drabbas av störningar och genom att lägga fokus på avsändaren finns det en risk för att dessa störningar förbises eller underskattas. Det är t.ex. lätt att vi överskattar språkets kommunikationskapacitet och i motsvarande mån underskattar hur mycket av vår förståelse av det vi hör eller läser som i själva verket är ett resultat våra egna tolkningar eller av kompletteringar ur vår egen erfarenhet. Det är också vanligt att vi missbedömer (överskattar) vår egen bedömningsförmåga, t.ex. tror att vi förstår en sak bättre än vad vi gör eller att vi är mer (själv)kritiska än vad vi i själva verket är.

Förtroendet är en i förhållande till kunskapen extern faktor. Det är en faktor som betingas av biologiska, psykologiska och sociala förhållanden, t.ex. släktskapsrelationer, social status, sociala kontrollmekanismer, moraliska värderingar etc. Kunskapens status som kunskap är alltså i många

(de flesta/samtliga) fall beroende av någonting mer än bara dess egna kvaliteter (användbarhet, begriplighet, förklaringskraft etc.), d.v.s. av något mer än bara den relation mellan en enskild begreppsbyggande individ och dess omvärld som är det som ytterst har gett upphov till den.

Det finns givetvis mycket mer att säga om förtroendet och dess kognitiva betydelse än vad som har sagts här.

Ett exempel på en tradition

Språkets grundfunktion är att beteckna eller benämna begrepp. Denna funktion utgör en förutsättning för språkets övriga funktioner. Oavsett vad man använder språket till så innebär språkanvändandet alltid att något eller några begrepp betecknas.

En av språkets mest framträdande och konsekvensrika specialfunktioner är att överföra eller tradera begrepp från en individ till en annan. Denna funktion kan i sin tur användas till att överföra många andra saker, som t.ex. kunskaper, d.v.s. begrepp som de individer som överför dem (såväl avsändare som mottagare) tror begreppslikt något som är oberoende av begreppen själva. Det är denna funktion som står i centrum för den här uppsatsen.

Anmärkning: Språkets funktion som kommunikationsverktyg är så framträdande att det är lätt att uppfatta allt språkanvändande som begreppsöverföring. Men språket kan även användas utan att någon begreppsöverföring äger rum, som t.ex. när man tänker eller talar tyst för sig själv eller när man sitter ensam och skriver. Vilka funktioner fyller språket i dessa fall? Det verkar först och främst fungera som ett tankeverktyg.

Förklaring: Eftersom de språkliga tecknen inte har någon mening i sig själva är det som sker vid kommunicerandet inte någon begreppsöverföring i bokstavlig mening utan snarare en *aktivering* av begrepp som mottagaren redan har. Denna aktivering kan i sin tur leda till att mottagaren kombinerar sina begrepp på ett annat sätt än tidigare eller bildar helt nya. Bildandet av nya begrepp är i många fall ett resultat av att avsändaren har lyckats få mottagaren att fokusera sin uppmärksamhet på något som denne hittills inte har varit medveten om. Detta är en orsak till varför uppmärksamheten, förmågan att vara uppmärksam och uppodlandet av denna förmåga, spelar en central roll i människans intellektuella utveckling.

Förklaring: Liksom förtroendet är av central betydelse för att kunskapsöverföringen ska kunna fungera är tron central för att den kunskap som eventuellt överförs ska kunna uppstå och bestå. Eftersom våra kunskaper består i ett begreppsliggörande av något som är oberoende av begreppen själva kan vi nämligen aldrig veta att vi vet utan bara tro att vi gör det. Det finns m.a.o. en fundamental osäkerhet hos alla våra kunskaper. Vi kan alltid ha fel när vi tror att vi vet något. Och när vi inte kan ha fel innebär det bara att det vi uppfattar som kunskap inte är det. I filosofiska sammanhang är det vanligt att betrakta denna osäkerhet som en brist som man måste försöka råda bot på eller få kontroll över. Många filosofer har strävat efter att ta reda på vad vi kan veta med fullständig säkerhet eller hur vi ska gå tillväga för att skaffa oss så säker kunskap som möjligt. Men i själva verket är avsaknaden av (fullständig) säkerhet inte någon brist utan tvärtom en förutsättning för kunskapens dynamik, för att den ska kunna förändras och utvecklas, vilket är något den måste göra om den ska kunna användas av föränderliga varelser som lever i en föränderlig värld. (Våra kunskapers utveckling är givetvis en viktig aspekt av vår egen utveckling.) Om vårt vetande saknade osäkerhetsdimension skulle vi varken kunna sluta tro på något eller börja tro på något nytt och då skulle vi inte heller kunna stå i någon kognitiv relation till oss själva eller till vår omvärld. Det faktum att vi bara kan tro att vi vet är alltså paradoxalt nog en förutsättning för att vi ska kunna veta något överhuvud taget. Av detta kan man dra många viktiga lärdomar, som t.ex. att en alltför stark – eller svag – tro på något kan utgöra ett hinder för kunskapens utveckling och att kunskap handlar om att hitta den rätta balansen mellan tro och tvivel. (Även detta är något som bör undersökas ytterligare.)

Men oavsett vilket syfte man har med språket, oavsett om man använder det till att tradera kunskap med eller till någonting annat och oavsett vad man talar eller skriver om, så traderar man alltid kunskap om språket självt när man använder det. Att använda ett språk är att visa hur det ska användas och vad det kan användas till. Språklig kunskap, kunskap om ordens betydelser och användningssätt, är nämligen ett exempel på praktisk kunskap. När man använder språket på ett för andra individer iakttagbart sätt demonstrerar man därför automatiskt sitt språkliga kunnande (och dess eventuella brister) för dem. Man visar dem hur man kan uttrycka olika saker, man korrigerar (indirekt) deras språkliga misstag eller brister och man motiverar (indirekt) dem att i sin tur demonstrera sina språkliga talanger. Att använda språket är alltså ett exempel på ett traderande av praktisk kunskap.

För att kunskapstraderandet ska fungera måste de enskilda traderingsakterna ingå i ett större

sammanhang där de sätts i relation till varandra och kan samverka med varandra. Detta beror på att de kunskaper som de traderar är beroende av andra kunskaper för att de ska kunna fungera som sådana. Det är genom att sätta en enskild kunskap i relation till andra kunskaper som man förstår vad den handlar om, vilken ställning den har och vad den kan användas till. De enskilda kunskapstraderingsakterna måste således ingå i en större kunskapstradition för att de ska kunna fungera som sådana.

Många kunskaper bildar särskilda kunskapstraditioner inom ramen för den allomfattande tradition som utgörs av den mänskliga kulturen. De kunskaper som ingår i en sådan tradition bestäms först och främst i förhållande till de övriga kunskaperna inom traditionen. (Denna tradition bestäms sedan i förhållande till andra traditioner och i förhållande till kulturen som helhet.) Det samma gäller de enskilda akterna av vidareförande av traditionens kunskapsmassa. För att man på ett framgångsrikt sätt ska kunna tradera kunskaper som tillhör en viss specialtradition måste man hålla sig inom denna traditions gränser och acceptera de regler eller traderingsmönster som gäller för den. Genom att göra detta bekräftar man i sin tur traditionen och bidrar till att föra den vidare. Liksom de enskilda kunskapstraderingsakterna är beroende av traditionen för att de ska kunna genomföras (på ett framgångsrikt sätt) är traditionen beroende av de enskilda kunskapstraderingsakterna för att den ska kunna fortsätta att existera. Detta ömsesidiga beroende mellan traditionen och de enskilda traderingsakterna är nyckeln till det som utmärker en levande tradition: kombinationen av bevarande och förändring. Språket är ett exempel på en specialtradition av detta slag. Språket är en tradition som står i centrum för den mänskliga kulturen. Det är en av de viktigaste traditionerna för det mänskliga samhället och för den mänskliga kulturens fortvaro och utveckling.

Anmärkning: Eftersom alla enskilda kunskapstraderingsakter är beroende av någon tradition kommer de förutsättningar som är knutna till traditionen att läggas till de förutsättningar som är knutna till de enskilda traderingsakterna. För att en tradition ska kunna överleva krävs inte bara att dess regler eller mönster respekteras utan även att det sociala sammanhang som traditionen ingår i äger ett tillräckligt mått av stabilitet och att traditionen förmår anpassa sig till väsentliga förändringar hos de traditionsbärande individernas levnadsomständigheter och behov. Att en tradition förändras är normalt ett tecken på hur viktig och livskraftig den är, åtminstone så länge förändringarna är små, sker successivt och snabbt integreras i traditionen. En levande tradition är en dynamisk process som präglas av bevarande och förändring. En långt driven konservatism kan därför utgöra ett lika stort hot mot en traditions överlevnad som den strä-

van att detaljreglera och kontrollera som präglar så mycket socialistisk och socialliberal politik.

Språket är en tradition som framhäver vissa begrepp och vissa sätt att använda dem framför andra. Vilka begrepp språket framhäver och på vilket sätt det gör det har att göra med behoven hos dem som använder språket. Det är vad språkanvändarna behöver språket till som avgör vilken gestalt det tar sig. Eftersom språket är en tradition som är av central betydelse för alla individer i ett samhälle kommer dess utveckling bara att kunna styras av krafter som är gemensamma för de flesta av dessa individer och som är tillräckligt starka för att verka under en längre tid. En enskild individs tillfälliga önskemål kan inte påverka språkets utveckling. Politiska beslut, t.ex. stavningsreformer, kan påverka ett språks utveckling på ett ytligt plan eller under en kortare tid. Det starkaste och stabilaste av de mänskliga behov som styr språkets utveckling är kommunikationsbehovet. Utan detta behov hade språket förmodligen aldrig utvecklats. Det hade åtminstone inte sett ut på samma sätt som nu. Men kommunikationsbehovet består i sin tur av många andra behov, som t.ex. behovet av att förmedla kunskaper, av att skapa social sammanhållning och av att få andra att göra som man vill (vilket i sin tur består av lika många behov som det finns motiv för att styra andra). Människans stora behov av lekar och nöjen av olika slag är en annan faktor som spelar en betydelsefull roll för hur språkets används och för hur dess olika utvecklingsmöjligheter tas till vara. Människans lekdrift är f.ö. en av de viktigaste kulturskapande krafterna. Det finns många andra drivkrafter bakom språkets utveckling, men de begrepp som de språkliga tecknen representerar och den värld som (vissa av) dessa begrepp begreppsliiggör tillhör således inte dessa. Språkets utformning och utveckling bestäms inte av de begrepp det betecknar eller av de företeelser som dessa begrepp begreppsliiggör. Språket är m.a.o. inte en bärare av någon slags världsbild och vårt sätt att uppfatta oss själva och vår omvärld utgör inte någon slags språklig konstruktion. Språket, vårt sätt att använda språket, är en spegel av våra behov och av våra pragmatiskt motiveerade överväganden visavi dessa behov (vilka behov kan vi tillfredsställa och på vilka sätt vi kan göra det?).

Vilka (typer av) begrepp är det då som språket framhäver? De begrepp språket har tecken för utgör en liten (kanske mycket liten) del av de begrepp som människan är i stånd att bilda. Några urvalsgrunder: (1) begrepp som är gemensamma för alla eller de flesta individer premieras framför begrepp som är unika för en enskild individ eller som bara är gemensamma för ett liten antal individer som har ingen eller obetydlig kontakt med varandra, (2) begrepp som används ofta, t.ex. för att de spelar en framträdande roll i det sociala livet, premieras framför begrepp som används sällan, (3) begrepp för företeelser som spelar en viktig positiv eller negativ roll för att människan

ska kunna tillfredsställa sina behov, t.ex. begrepp för nyttiga växter och farliga rovdjur, premieras framför begrepp som inte spelar någon sådan roll, (4) stabila begrepp, begrepp för företeelser som är oföränderliga eller endast förändras långsamt (och som olika individer därför i större utsträckning kan begreppsliggöra på samma sätt) premieras framför begrepp för företeelser som p.g.a. av hög föränderlighet eller komplexitet präglas av många och snabba förändringar, och (5) mer generella begrepp premieras framför mindre generella (eftersom de – generellt sett – äger ett större mått av beständighet och lättare kan bildas på samma sätt av olika individer). Det finns säkert andra urvalsgrunder förutom dessa.

Anmärkning: Medan (1)-(4) är innehållsliga urvalsgrunder, d.v.s. urvalsgrunder som gäller begreppens mening eller betydelsen hos de företeelser de begreppsliggör, är (5) en formell urvalsgrund. En formell urvalsgrund intresserar sig inte för vad som begreppsliggörs utan för hur det begreppsliggörs. Det finns mycket som talar för att denna urvalsgrund är den viktigaste för språkets utveckling. (Som t.ex. vad då?) De olika urvalsgrunderna kan komplettera varandra på olika sätt. Detta blir särskilt tydligt i den formella urvalsgrundens fall. Denna urvalsgrund måste kompletteras av någon eller några av de icke formella urvalsgrunder för att den ska kunna användas.

Fråga: Vilka konsekvenser får det att språket framhäver dessa (typer av) begrepp framför andra?

De båda konceptualiseringssystemen

Den normalt utvecklade och fungerande samhällslevande människan besitter två olika konceptualiseringssystem: (1) hjärnan eller nervsystemet och (2) språket.

Det neurala konceptualiseringssystemet är medfött och utvecklas automatiskt genom den enskilda individens interaktion med omvärlden. Det språkliga konceptualiseringssystemet är i praktiken socialt betingat, d.v.s. ett resultat av en samverkan mellan ett flertal enskilda individer, och utvecklas genom trading och övning.

Det neurala konceptualiseringssystemet är det primära av de båda systemen. En mänsklig individ börjar utveckla sitt neurala konceptualiseringssystem redan i moderlivet. Innan individen kan

börja lära sig ett språk måste det neurala konceptualiseringssystemet först nå en viss utvecklingsnivå. Det språkliga konceptualiseringssystemet utvecklas alltså på det neuralas grund.

Alla begrepp som en mänsklig individ har eller kan få är grundande på det neurala konceptualiseringssystemet och existerar i och genom detta system. Människan har inte tillgång till något annat system än detta för att frambringa och arbeta med begrepp. Med en enklare formulering: den mänskliga individen har inte tillgång till några andra begrepp än de som finns i hennes egen hjärna.

Detta innebär att även de begrepp som det språkliga konceptualiseringssystemet består av (frambringar och arbetar med) är en del av det neurala konceptualiseringssystemet. Men varför ska man då skilja mellan det neurala och det språkliga konceptualiseringssystemet? Vad motiverar att man framhäver det språkliga konceptualiseringssystemet som ett särskilt system vid sidan av det neurala? Dessa frågor leder fram till det som är huvudproblemen i detta avsnitt och nästa:

- Vad gör det språkliga konceptualiseringssystemet?
- Vilken (kognitiv) betydelse har det?

Det huvudsakliga skälet för att betrakta det språkliga eller teckenmässiga konceptualiseringssystemet som ett separat system är att det till skillnad från de andra systemen som kan urskiljas inom det neurala konceptualiseringssystemets ramar (t.ex. vilka då?) har en överindividuell dimension. Genom att de regler som konstituerar ett system vars byggstenar inte har någon mening i sig själva är eller kan bli överindividuella, d.v.s. kan läras in och följas av ett flertal av varandra (kognitivt) oberoende individer, kommer även de begrepp som representeras av dessa byggstenar att få en överindividuell dimension. Det är bara ett system som är beskaffat på detta sätt, d.v.s. ett språkligt eller teckenmässigt system, som kan frambringa en överindividuell dimension hos begreppen.

Förklaring: Det vanligaste och viktigaste exemplet på ett språkligt konceptualiseringssystem är det som används här, d.v.s. det naturliga (spontant framväxta) språket. Några andra exempel på system av språkligt slag är: matematikens symboler för tal och funktioner, HTML-koden på internet, musikens notskrift, dansens notationssystem, taxonomin inom botaniken etc. Allt detta är exempel på system som består av tecken som inte har någon mening i sig själva, d.v.s. som är tecken för begrepp. För enkelhets skull kallar jag alla dessa system för språk.

Det språkliga konceptualiseringssystemet

Ett språk eller ett teckensystem är, som vi har sett, en förutsättning för det ska gå att (1) frikoppla kunskapens generella meningsinnehåll, d.v.s. det vi kallar information, från dess individuella bas och (2) överföra kunskap i denna form mellan individer som är (i elementär mening) kognitivt oberoende av varandra.

[Jag måste erkänna att jag har tappat greppet om det bärande resonemanget i den här uppsatsen och kan f.n. inte utveckla det ytterligare. Istället ska jag avsluta med några kompletterande och förtydligande kommentarer. – 30/5-08]

1.

Det är inte innehållet som bestämmer vad som är information. All kunskap som kan överföras mellan kognitivt oberoende individer kan bli information.

Anmärkning: Det är möjligt att vissa särskilt vidsträckta och avancerade (naturvetenskapliga) teorier, som bara kan frambringas genom ett omfattande samarbete mellan många individer, inte kan förstås i sin helhet av någon enskild (mänsklig) individ. Om detta stämmer kan det tolkas som att dessa teorier bara kan existera i sin helhet i form av information och att det alltså inte går att ha kunskap om dem i deras helhet. En annan möjlig tolkning är att teorier som befinner sig på denna nivå inte längre utgör kunskap (och således inte heller kan anta formen av information) utan har tagit steget över till metafysikens, religionens eller mytens område.

Förklaring: Liksom mycket (den mesta, all?) av vår kunskap kan ta formen av information kan många (de flesta, alla?) av våra medvetna begreppsbildningar bli föremål för kunskap och således också anta formen av information. Även om en metafysisk teori, en religion eller en myt inte utgör kunskap om någonting så kan vi skaffa oss kunskap om dessa företeelser som sådana och sedan i vår tur informera andra om vad vi vet om dem.

2.

Vad som är information är något som varierar från en tidpunkt till en annan. Information är inte

någon permanent egenskap hos kunskapen utan en egenskap som den får vid en viss tidpunkt och förlorar vid en annan. Man skulle kunna säga att informationen är ett *aggregationstillstånd* hos kunskapen.

Anmärkning: Om vi för ros skull utvecklar denna jämförelse och betraktar begreppens olika kognitiva tillstånd som aggregationstillstånd representerar kunskapen det flytande, informationen det fasta och de gamla kunskapernas upplösning inför trycket från nya och (förhoppningsvis) bättre kunskaper det gasformiga.

3.

Det är bara det som faktiskt överförs med hjälp av ett teckensystem från en avsändare till en mottagare som utgör information.

Fråga: Är det möjligt för två av varandra kognitivt oavhängiga individer att överföra något sinsemellan utan hjälp av tecken av något slag? Om det är möjligt så måste det som överförs vara något annat än information.

Det är bara i den mån avsändaren och mottagaren behärskar och följer de regler som gäller för det teckensystem de använder sig av som de kan överföra någon information sinsemellan.

Det är bara den information som finns i den mening som tecknen har när de används i enlighet med reglerna hos det teckensystem de tillhör som kan överföras.

I den ideala situationen är överföringsmediets regler klara och fullständiga och behärskas till fullo av både avsändaren och mottagaren. I denna situation överförs allt som kan överföras. I verkligheten finns det en mängd olika faktorer som kan hindra överföringen från att bli så framgångsrik som den skulle kunna vara: avsändaren kan brista i regelförståelse eller regelföljande, mottagaren kan brista i regelförståelse eller uppmärksamhet och överföringsmediets regler kan vara oklara eller ofullständiga.

Anmärkning: Det finns filosofer som har ifrågasatt reglernas roll vid kommunikerandet. De menar att reglerna är praktisk betydelsefulla men långt ifrån alltid nödvändiga för att kommunikationen ska fungera. Deras invändningar bygger eventuellt på den viktiga iakttagelsen att kommunikationens basala förutsättning inte är ett gemensamt språk utan en gemensam (erfa-

renhets)värld eller, annorlunda uttryckt, att det är *världens* grammatik, inte språkets, som utgör grunden för kommunikationen. Att det förhåller sig så framgår bl.a. av att vi ofta kan göra oss förstådda även när vi saknar ett gemensamt språk eller när vi bryter mot det gemensamma språkets regler. Men vad detta visar är inte att kommunikationen inte är regelstyrd utan att det finns ett ömsesidigt beroendeförhållande mellan den praktiska kommunikationen och reglerna. Det är inte bara den praktiska kommunikationen som är beroende av reglerna utan reglerna är också beroende av den praktiska kommunikationen och utvecklas och förändras med den. Den grundläggande regeln för all kommunikation är att de tecken som används har en mening, d.v.s. att de ljud, gester, inskriptioner etc. som används ska uppfattas som tecken, och att vi ska göra vad vi kan för att försöka förstå vilken denna mening är. Eftersom dessa tecken inte bär sin mening utanpå (om de gjorde det skulle vi aldrig vara i tvivelsmål om vilken den var) måste de användas på ett regelbundet sätt för att vi ska kunna förstå dem. När vi förstår vad någon annan säger trots att han talar otydligt eller använder fel ord gör vi det i kraft av de regelbundenheter som finns hos hans kommunikativa beteende och hos den kommunikativa situationen i övrigt. Om allt han sade var slumpmässigt genererade bokstavskombinationer skulle vi fortfarande försöka förstå honom, eftersom vi intressant nog inte kan låta bli att försöka förstå sådant som vi uppfattar som tecken, men vi skulle naturligtvis inte lyckas.

4.

Varje informationsöverföring äger rum i en situation som rymmer stora mängder andra kunskaper utöver dem som finns i den information som faktiskt överförs. (Situationen rymmer dessutom många icke kunskapsbärande uppfattningar.) Dessa redan etablerade kunskaper utgör en förutsättning för att informationsöverföringen ska kunna äga rum. För att en avsändare ska kunna göra information av en viss mängd kunskap och skicka iväg den och för att en mottagare ska kunna ta emot denna information och göra kunskap av den igen, krävs inte bara att avsändaren och mottagaren har kunskaper om hur det överföringsmedium de använder fungerar utan de måste dessutom ha kunskap om hur de själva och den värld de lever i fungerar. D.v.s. de måste ha någon form av *världsbild*, d.v.s. en begreppsstruktur som är tillräckligt omfattande, stabil och dynamisk för att kunna ta emot nya begrepp och begreppsstrukturer och göra dem till en funktionell del av sig själv.

Anmärkning: Förmodligen utgör även (många av) de icke kunskapsbärande uppfattningarna en förutsättning för informationsöverföringen. Den roll de spelar är i så fall mindre direkt och därför svårare att klargöra. Men detta innebär inte att den skulle vara mindre viktig. Det är

tvärtom troligt att vissa uppfattningar av detta slag spelar en nyckelroll i vår världsbild. Vår tro på existensen av en av oss själva oberoende omvärld kan vara ett exempel på detta.

Anmärkning: Det är dessa redan etablerade kunskaper (och övriga uppfattningar) som konstituerar en människa som en självständigt fungerande kognitiv individ, d.v.s. som ger hennes nervsystem en sådan form och ett sådant innehåll att hon kan fungera som en självständig kognitiv individ.

I och med att informationsöverföringssituationen rymmer så många andra kunskaper utöver dem som överförs, kunskaper som de överförda kunskaperna dessutom är beroende av på ett ofta komplicerat och djupgående sätt, finns det en stor risk att mottagaren blandar samman det han mottar med det han redan har och alltså får en oklar eller felaktig uppfattning om vad det är han har mottagit. Denna sammanblandning kan ta sig många olika former och få en mängd olika konsekvenser från fall till fall. Det är viktigt att komma ihåg att denna sammanblandning inte är någonting negativt i sig själv och följaktligen inte heller något som man alltid ska sträva efter att undvika. Om den är negativ eller positiv beror på yttre faktorer. Detta framgår bl.a. av att en av de vanligaste orsakerna till att den uppstår är de tolkningar och bedömningar mottagaren gör av det han mottar med hjälp av de kunskaper och värderingar han redan har.

Anmärkning: Huruvida man anser att en mottagare alltid tolkar det han tar emot eller inte beror nog först och främst på om man med en tolkning menar en medveten process eller inte, d.v.s. en process som antingen är medveten eller kan bli det eller en som kan vara medveten men inte alltid är det och inte behöver kunna bli det. Om tolkandet kan vara såväl medvetet som omedvetet blir det svårt att avgränsa tolkningarna från icke-tolkningarna. Men oavsett vilken uppfattning man har i denna fråga instämmer nog de flesta i att en mottagare ofta tolkar det han mottar och ofta är tvungen att göra det.

5.

Informationsöverföringen kan ge upphov till två olika typer av kognitiv sammanblandning hos mottagaren: (1) mottagaren blandar samman sina egna kunskaper med det han får veta genom den information han mottar och (2) mottagaren blandar samman den regelstyrda meningen hos de informationsbärande tecken han mottar med sina personliga tolkningar av och associationer kring denna mening.

Medan den första sammanblandningen äger rum helt och hållet på det neurala konceptualiseringssystemets nivå äger den andra rum mellan det neurala konceptualiseringssystemet och det teckenmässiga. Eftersom mottagaren först måste förstå de tecken han mottar innan han kan förstå vilka kunskaper de är bärare av inträffar en eventuell sammanblandning av den andra typen alltid före en eventuell sammanblandning av den första. Detta innebär att en sammanblandning av den andra typen kan komma att påverka en sammanblandning av den första. Precis som en sammanblandning av den första typen inte behöver påverka mottagarens kognitiva situation negativt behöver inte heller en sammanblandning av den andra typen göra det.

Huvudorsakerna till sammanblandningar av den andra typen är dels att det språkliga eller språkbetingade konceptualiseringssystemet är beroende av det neurala och dels att det språkliga konceptualiseringssystemets omfattning är mycket mindre än det neuralas. Det faktum att meningen (begreppen) hos det språkliga konceptualiseringssystemet är beroende av meningen (begreppen) hos ett betydligt mer omfattande system medför att de begrepp vi aktualiserar när vi kommer i kontakt med en språklig beskrivning av något ofta (alltid?) kommer att överskrida de gränser som reglerna för de språkliga tecknen sätter. Eftersom detta i många fall kommer att ske utan att vi är (fullt) medvetna om det kan vi lätt komma att tro att den språkliga beskrivningen säger något annat eller mer än vad den enligt reglerna kan göra. Detta överskridande inträffar kanske lättast i de fall där beskrivningen gäller något som vi själva inte känner till eller endast har små kunskaper om.

Anmärkning: Att överskrida det språkliga konceptualiseringssystemets gränser, d.v.s. att lägga en individuellt betingad förståelse av de språkliga tecknen till den förståelse av dem som är betingad av de gemensamma reglerna för dem, är ett fullt naturligt och kanske ofrånkomligt sätt för en kognitivt självständig varelse som en människa att förstå eller fördjupa sin förståelse av de språkliga beskrivningar hon mottar. Vi uppfattar därför sällan dessa överskridanden och vi uppfattar ännu mer sällan (kanske aldrig) deras fulla omfattning. Och när vi någon gång lägger märke dem betraktar vi dem knappast som ett misstag eller ett fel. Det är av dessa skäl viktigt att komma ihåg att våra personliga tolkningar och associationer, oavsett hur många eller hur intressanta de är, inte bidrar till att göra information till kunskap. Deras livfullhet, styrka och trovärdighet kan nämligen annars lätt få oss att tro att de gör det.

6.

Den kausala relationen mellan vår erfarenhet (den erfarenhet som ett eller flera av våra sinnen ger

oss) av någon företeelse i vår omvärld och denna företeelse själv, som vi för det första brukar anta existerar oberoende av vår erfarenhet (i en form som kanske inte är identisk med den som den har i vår erfarenhet men som åtminstone liknar den på väsentliga punkter) och som vi för det andra antar utgör en avgörande orsak till att vi har denna erfarenhet, är dold för oss, d.v.s. inte möjlig att erfara för oss.

Vår erfarenhet får sina erfarenhetsmässiga kvaliteter för oss bl.a. p.g.a. att vi inte kan erfara den kausala relationen mellan vår erfarenhet av något och det som framkallar denna erfarenhet. Hade vi kunna erfara kausalsambanden mellan vår erfarenhet av en företeelse F och F själv hade vår erfarenhet av F förlorat de kvaliteter som gör den till en erfarenhet och istället förvandlats till någon slags bild av eller kanske teori om F. Verkligheten, vår upplevelse av en företeelse som verklig – en upplevelse som är intimt förbunden med våra sinneserfarenheter, är alltså beroende av en brist på kunskap eller, mer bestämt, av en brist på erfarenhetsbaserad kunskap.

Däremot är kausalsambandet mellan erfarenheten av F och ett påstående om F (t.ex. en språklig utsaga) synligt för oss. Detta beror på att båda dessa storheter tillhör erfarenhetens värld eller nivå. Det är p.g.a. att kausalsambandet mellan ett påstående och det som det påstår något om är synligt för oss som det är möjligt för oss att frambringa något som på en och samma gång kan vara bärare av kunskap om något och frikopplat från det det är kunskap om, d.v.s. att frambringa information.

(Dessa tankegångar förtjänar att utvecklas ytterligare.)

7.

Några ytterligare frågor att fundera vidare över:

- Vad kan vi ha information om? (Ett svar på denna fråga är detsamma som ett svar på frågan om vad som kan frikopplas.)
- Vilken omfattning kan informationen ha? (Ett svar på denna fråga är detsamma som ett svar på frågan om hur mycket som kan frikopplas.)
- Hur blir informationen till kunskap?
- Hur förblir informationen en kunskapsbärare?

[Vad är då information? Har jag egentligen lyckats ge något tillfredsställande svar på denna fråga?

– juni-08]

Dessa undersökningar påbörjades i februari 2008.

J. Å.